

**Újdonságok a jogos védelmi helyzet
szabályozásában, valamint a megelőző védelmi
berendezések a társadalomra veszélyesség tükrében**

OTDK dolgozat

Jelige: Petróleum lámpa

Tartalom

1. Bevezető gondolatok	2
2. Történelmi visszatekintés	4
3. Központi fogalmak	7
3.1 Kitérés kötelezettség	7
3.2 Szükségesség – Arányosság	10
4. Az új Btk. megoldása. Törvényi vélelem – Vélt jogos védelem	13
5. Védelmi berendezések a társadalomra veszélyesség tükrében	15
5.1 A szabályozás célja, lényege	15
5.2 Követelmények a berendezéssel szemben, fogalmi tisztázások	16
5.2.1 Élet kioltására nem lehet alkalmas.	17
5.2.2 A sérelem elkerülése érdekében mindent megtett	19
5.2.3 Saját vagy más, személy vagy javak elleni jogtalan támadás elhárítására	20
5.3 Eszközök csoportosítása	20
5.3.1 Automata – Manuális	20
5.3.2 Aktív – Passzív	21
5.3.3 Jelző – Védekező	21
5.4 Az arányosság sérelmének kérdése	22
5.4.1 Automatikus működés aggályai	23
5.4.2 Eredmény elhárítás, időbeli túllépés, vétlen személy sérelme	27
5.4.3 Az egészségsértés új értelme	28
5.5 Egyes védelmi berendezések kiemelése	30
6. Összegzés, záró gondolatok	32
Forrásjegyzék	34
Irodalomjegyzék	34
Jogforrások, Döntések:	35
Internetes források:	36
Egyéb források	36

1. Bevezető gondolatok

„a jog nem az élettől való megfosztás jogszerűségét ismeri el, hanem annak a szituációnak jogon kívüliségét, amelyben a támadás és elhárítása lezajlott. A jogos védelem helyzete csakis akkor áll fenn, ha életek közötti választásról van szó, a halál újraelosztásáról, mert a megtámadott élete csak a támadó élete árán maradhat meg. A halált azonban a jog nem oszthatja el és nem oszthatja ki.”¹

A magánbosszú, vérbosszú visszaszorításának szükségszerű kelléke az önhatalom korlátozása, mely nem más, mint egy kompromisszum a társadalom tagjai és az hatalom között. Az egyén aláveti magát a korlátozásnak, cserébe az állam gondoskodik védelméről. „A megállapodás” azonban csak főszabályként képes érvényesülni, hiszen a hatalom védelmi apparátusa nem tud mindig, mindenhol jelen lenni.

A bűncselekmények számának növekedése tovább növeli a védelmi igényt, a fenti okból azonban az államhatalomnak egyéb eszközöket is igénybe kell vennie ahhoz, hogy a bűnözést visszaszorítsa, ilyen eszköz a tömegek ereje, mely társadalmi szinten képes üzenni a támadóknak.

A téma tehát nem más, mint az életösztön megnyilvánulása, a társadalmi jogtudat megtestesülése, a jogos védelmi helyzet. A társas együttélés során a jogalanyok gyakran kerülhetnek olyan helyzetbe, mikor az állam feladatát képező védelem az államhatalom képviselőjének hiányában visszaesik saját kezükbe. Az így kialakult helyzet kezelése pedig a jogos védelem jogintézményének feladata.

A jogi szabályozás tekintetében az utóbbi időszakra jellemző a jogos védelmi helyzet alkalmazhatóságának kibővítésére irányuló törekvés. E folyamatban újabb határkövetételére került sor, melynek vizsgálata mindenképp izgalmas feladatot jelent.

Etikai és jogi nézőpontok összefonódása közben olyan kérdésekre keresünk választ, mint hogy hol van a határa a védelmi cselekménynek? Melyik értékeesebb, a saját vagyonunk, vagy a támadó élete? Vádat és büntetést érdemel a védekező, vagy köszönetet? A kérdések

¹ 23/1990 AB határozat Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye

Az idézet kiválóan festi le a jogos védelem egyik fajtáját, annyiban szorul ebben a kontextusban kiegészítésre, hogy jogos védelmi helyzet tágabb körben létre jön, mikor a törvényi feltételek fennállnak.

első ránézésre legyenek bármilyen egyértelműek, nem azok. Súlyokat hangsúlyozva pedig kiemelném azt a tényt, mely szerint a társadalom védekezési morálja meghatározó a bűncselekmények nagyságrendjének alakulásában.² Az ellenállási készségben pedig a jogszabályok játszanak meghatározó szerepet. Ha a jogalanynak nem kell tartania a meghurcoltatástól, erélyesebben fog fellépni. Ennek mértéke azonban véleményem szerint nyomatékos jelentőségű a jogpolitika jövőjét tekintve, ezt figyelembe kell venni a jelenleg zajló ösztönzés során.

A dolgozat két fő pillére az új büntető törvénykönyv által megalkotott vélelmek, valamint a 2009 óta törvényi szintre emelt védelmi berendezések alkalmazhatósága. Számtalan kritika és érdemi észrevétel hangzott el velük kapcsolatban, melyek bemutatásával és értékelésével kívánok teljesebb képet adni a gyakorlatban legtöbbször hivatkozott büntetendőséget kizáró okról.

Témaválasztásom hátterében az a pusztá érdeklődés áll, mely az átlag laikusban és jogászban egyaránt felmerül, miszerint mit tehetünk, ha megtámadnak? Mi lesz annak a következménye? Hogyan készülhetünk fel ilyen támadásra előre? A természetéből fakad a védelemre való törekvés, ennek kezelésére, tolerálására azonban a jogállam keretei között szükségeszerű szabályokat alkotni. Így tehát az említett kérdések széleskörű megjelenése is érthető, a rájuk adott válaszok pedig most nagyban változtak. Az új törvény megosztóan hat, első ránézésre az érdeklődőből hajlamos kiváltani – szubjektumától függően – valamelyik szélsőség hangját, a korlátlan helyeslést és örömet mely szerint hathatósabban léphetünk fel a bűnözőkkel szemben, illetve a teljes elutasítást, akik többek között az emberi élet értékének csökkenését láthatják maguk előtt. Céloom a dolgozattal a újítások által felvetett kérdések komplexitásának az érzékeltetése, a szélsőséges állásfoglalások elvetése, annak indoklása, ezt követően pedig saját álláspontom bemutatása. Az esetlegesen felmerülő kritika esetére, mely szerint elnagyoltnak hat a dolgozat, szeretnék rámutatni arra a tényre, hogy a hatálybalépést követő gyakorlat számos részletkérdésre fog választ adni, így ennél sokkal mélyebbre ható munkát nem érzek időszerűnek.

² Székely János: Jogos védelem in: Magyar jog 1976/8

2. Történelmi visszatekintés

A szóban forgó jogintézmény mélyen vert gyökerei ősidők óta jelen vannak. Ennek háttérében az ember vele született és magából a természetből merített jellege ³ mellet az államhatalom korlátai állnak. Az állam feladata megvédeni polgárait, azonban védelmi eszközeit nem tudja mindig mindenhol biztosítani, illetőleg a büntetőjogi reakció is csak utólagosan tud fellépni a támadóval szemben.

A jog őskorában, az államhatalom kezdetlegességére tekintettel a sértett, valamint közössége magánbosszú formájában válaszolt a jogtalan támadásra. A jogos védelem ősi alakjában a támadó megölésének büntetlenségét jelentette.⁴

Az ókorig eljutva láthatjuk, hogy bővült a jogos védelem intézménye, itt már általánosan elfogadott jogtételként érvényesült az éjszaka támadó tolvaj büntetlen megölésének lehetősége is. Az Ószövetség, Solon törvényei, és a XII táblás törvény (sőt, rendelkezései szerint a nappal fegyveresen ellenálló tolvaj megölhető volt) is tartalmaz erre való utalást, (melyet a Corpus Iuris Canonici is elsajátított).⁵

Római jog az említett XII táblás törvény mellet számos szabályt dolgozott ki a védelemi helyzet esetkörüire. Ilyen a lex Cornelia de sicariis törvénye, a „Vim vi repellere” elve, Paulus híressé vált szavai, melyek szerint „az erőszakot erőszakkal visszaverni ugyanis minden törvény és minden jog megengedi”. Itt kell még megemlíteni Gordianus császár 243-ban kiadott constitutio-ját, mely szerint: aki maga vagy más élete ellen támadót megöli, nem kell hogy emiatt a gyilkosság rágalmától féljen. Ezt a tételt később Hadrianus császár kiterjeszti a szeméremsértés elkövetőjével szembeni védekezésre is.⁶

Továbbhaladva a középkorra a kánonjog szabályait kell górcső alá vennünk, melyek alapvetően a római jogra épültek, azt adaptálták, de számos határvonal meghúzására is sor került ez időszakban. Egyrészt az egyház humanista szemlélete ellenezte a vagyoni érdekek védelmében az emberi élet kioltását, tehát elsőként került sora jogi tárgyak összevetésére és az arányosság megkövetelésére.⁷

³ Dr.Nótári Tamás: A jogos védelmi helyzet Cicero Milo védelmében tartott beszédében in: Magyar Jog 2011/1. szám

⁴ Székely János: A jogos védelem (doktori értekezés; 1971.) 7.o.

⁵ Székely János: id. m. 11.o.

⁶ Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései (doktori értekezés) 6.o.

⁷ Székely János: id. m. 12.o.

Másik ilyen fontosságú pillanat, mely kiemelendő a kánonjog munkájából hogy erkölcsi kötelességgé emelte a más értékében gyakorolható védelmi cselekményt, ezzel tehát az önvédelemből jogos védelmet alkotott.⁸

A középkori germán jog még élteti a magánbosszú intézményét a jogos védelem kapcsán. Megengedi a védelmi erőszakot, de mögötte mégis megtorlásról van szó a Lex Burgundiorum, valamint a Luitpranti esetében egyaránt.⁹ A kettő elválasztásához 1235-ig kell várni, amikor is II. Frigyes constitutioja kifejezetten elhatárolja a védekezés jogát, mint jogszerű magatartást a bosszútól, melyet jogellenes cselekvésnek tekint.¹⁰ A XIV-XV. századi német városi jogok színes eltéréssel tartalmazzák a modern jogintézmény egy-egy korai megfelelőit, Memmingen városa például csak arra az esetre biztosította a büntetlenséget, ha a védekezőnek nem volt kitérés lehetősége.

A szintén középkori, de egységes olasz jog már egyértelműen tartalmazta, hogy a támadásnak jogtalannak kell lennie, viszont elég, ha a megkezdés veszélye áll fenn.¹¹

Hazánkban, már Szent István törvényei is utaltak a jogos védelemre: „aki a házába jogtalanul ellenségesen behatoló comest megöli, nem fizet compositiót (II. könyv caput 33. §)”.¹² A Tripartitum már részletes szabályozást nyújt, melyet 100 évvel később Kitionich János foglalt össze a tekintélyes Directo Methodica-ban, (a védendő jogi tárgyak tekintetében megkülönbözteti a javak, a személy, és a becsület védelmét).¹³ A Praxis Criminalis meglehetősen szűken tette csak lehetővé a védekezést, a büntetlenség kritériumaként jelölte meg, hogy a támadásra veszélyes fegyverek alkalmazásával kerüljön sor, és hogy a menekülés lehetetlen legyen.

Kicsit nagyobbbat ugorva az időben elérkezünk a 1878. évi V. törvénycikkhez, vagyis a Csemegi-Kódex-hez, melynek 79. § tartalmazza a jogos védelmet. Jogos védelem az: mely akár a megtámadottnak, akár másnak, személye vagy vagyona ellen intézett, - vagy azt fenyegető jogtalan, és közvetlen megtámadásnak elhárítására szükséges.

A jogos védelem határainak félelemből, ijedtségből, vagy megzavarodásból származott túlhágása nem büntetettik.¹⁴

⁸ Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: Büntetőjog I. - Általános Rész A 2012. évi C. törvény alapján 242.o.

⁹ Degré Lajos: A jogos védelem az anyagi büntetőjogban. (Vác, 1910. Pestvidéki nyomda) 36.o.

¹⁰ Degré Lajos: id. m. 38.o.

¹¹ Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: id. m. 243.o.

¹² Degré Lajos: id. m. 124.o.

¹³ Ujvári Ákos: id. m. 7. o.

¹⁴ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799>

A törvény jól mutatja az intézmény korabeli alkalmazását, de hozzá tartozik az ítélkezési gyakorlat is, mely megkövetelte a támadásnak aktív természetét, mulasztás esetén tehát nem volt alkalmazható.

A Csemegi kódexet követő 1950. évi II. törvény (Btá.) kapcsán tehető az az észrevétel, mely szerint, ha nem tudnánk, hogy milyen politikai viszonyok között született, és hogy milyen joggyakorlat kísérte, akkor akár korszerű szövegezésnek is tekinthetnénk.¹⁵

Az 1878-tól a „közelmúltig” terjedő időszakban egymást váltó jogi rendelkezések lényeges elemeiket tekintve nem tértek el jelentős mértékben egymástól. A korábbi Btk. hatályba lépését követően azonban több jelentős fejlemény ált be a hazai szabályokban. Megszűnt annak a szakasznak a hatálya, mely korlátlan enyhítés lehetőségét biztosította abban az esetben, mikor a védekezőt az ijedtség, vagy felindulás csupán korlátozta az elhárítás szükséges mértékének a felismerésében. A 2009.évi LXXX. törvény megszüntette a kitérési kötelezettséget, valamint törvényi szintre emelte a megelőző védelmi berendezések alkalmazását.

¹⁵ Ujvári Ákos: em. m. 9.o.

3. Központi fogalmak

3.1 Kitérés kötelezettség

Mint az előző fejezetből is kitűnik, nem új keletű a kitérés kötelezettség kérdése. Magyarországon 2009. augusztus 9. óta hatályos Btk. kifejezetten kizárta ennek elvárását, ezzel megszüntetve egy alkotmányellenes helyzetet, melyet a 15. számú irányelv okozott. De az alkalmazhatóságáról folyó jogirodalmi vitákra aligha adott végső választ, amellet pedig a törvény értelmezése is gondot okozhat történeti interpretatio nélkül.

Mi indokolja a kitérés kötelezettséget? Alap jogérzéssel is érezhető bizonyos tipizált eseteknél hogy a védelemi cselekmény ugyan olyan megvalósítása – mely általános esetben kifogásolhatatlan – mégse helyeselhető ugyan olyan biztossággal. Érezhető ilyen, ha testvér testvére támad, ha részeg, öntudatlan ember (aki alapesetben kiszolgáltatottabb helyzetben van) támad másra és veszti ezért életét.

Ha az egész jogrendet vesszük szemügyre érezhető, hogy a jogalkotó nem egy ízben veszi védelmében a családot, említhetjük akár az alaptörvényben foglaltakat, akár a tartási kötelezettségeket. Úgy gondolom tehát, hogy etikailag nem kifogásolható ha ez a védelemi törekvés a büntetőjogban is jelen van, és a védelmi helyzet kapcsán ösztönözni igyekszik a feleket a békésebb megoldásra. Ugyan csak jogosnak tűnik, ha a kiszolgáltatottabb személyek esetében többlet védelem biztosított, kiváltképp, ha esetükben a támadást vezérlő szándék se összeegyeztethető az általános esettel. Mi lehet akkor ezzel a probléma? Az kitérés kötelezettség ellen a leggyakrabban használt érv a formai alap hiánya ¹⁶, ennek súlya nem kevés, azonban előbbre tartom etikai oldalon megvizsgálni a kérdést.

A szabályozással elérni kívánt célt tehát nem vitatom, azonban úgy gondolom kivitelezési problémák merültek fel.

Először is a felmenővel, testvérrel, házastárssal szembeni kitérés kötelezettség kapcsán fennálló elvárást vizsgálnám. Általános módon a szabály megfelelő egy általános családhoz viszonyítva, ahol egyébként minden rendben, idilli szép család, csak valami alkalmi affér gyújtotta lángra a kedélyeket. Ilyen esetben úgy gondolom a szabályozás aligha kifogásolható. Azonban, ha megnézzük, hogy a jogos védelmi helyzetek jellemzően milyen családban robbannak ki, láthatjuk hogy a jogalkotó célja elhalványul, kevésbé, vagy egyáltalán nincs szó olyan értékről amelyet mint „család” vett védelmében. Ha a családban látott etikai érték kiesik, akkor marad az egyének védelme és a jogos védelem kriminálpolitikai célja, a jogellenes támadás elleni fellépés értéke. Ilyen fordulhat elő például ott, ahol évek óta tartó

¹⁶ Törvényi nem köti ki, ítélezési gyakorlat mégis megköveteli

folyamatos bántalmazások zajlanak, nemi erőszak stb. Ennek figyelembe vételére pedig nem adott lehetőséget a követelmény.

A kóros elmeállapot, szemmel látható tudat zavar esetén pedig az merülhet fel problémaként, hogy koránt sem feltétlenül az van kiszolgáltatottabb helyzetben, akivel szemben védelmet ad a szabály.¹⁷

További ellenérvként említhető Finkey Ferenc álláspontja: „Az állam nem kötelezheti gyávaságra a polgárokat, a jog nem köteles futni a jogtalanság előtt.”¹⁸ Ezzel egyet értek, de léteznek olyan tényállások, melyben ez az indok nem állja meg a helyét. Beszélhetünk-e gyávaságról, ha valaki ott hagyja a dühöngő támadó felet, mert mégis csak a családtagja vagy, mert neki több belátása van a körülményekre. Mit mond ez az érv amikor jogosan merül fel akár a laikusban is olyan kérdés mint: „Hiszen az apja volt, miért kellett megölni, mikor ott is hagyhatta volna?”

A szabályozás további érdekessége volt, hogy a kitérés kötelezettség csak magát a megtámadottat terhelte (*„részéről ellene intézett”*), tehát ha valaki más a kötelezettséggel terhelt megtámadott segítségére siet, jogos védelmi helyzet szabályai szerint fejthet ki elhárító tevékenységet, quasi többlet joga volt. Ebből persze az is következik, hogy például szülővel szemben a testvérek csak egymást védhetik, magukat nem.

A büntetőpolitika oldaláról támasztható a következő kritika, mely okkal mutat rá a szabályozás mellékhatásra, az ittas személyek alaptól agresszívabb magatartásának tovább bátorítására. Hiszen ezt történik, ha a jog nem biztosítja a vele szembeni védelem lehetőségét.

A következő ellenérv gyakorlati kiindulóponttal rendelkezik. A legfőbb bírói fórum szükségesnek tartja leszögezni: a felismerhetően ittas személlyel szemben, amennyiben az ittassága önhibájára vezethető vissza – a korábbi gyakorlattal ellentétben – fennáll a jogos védekezés lehetősége.¹⁹ A kérdésem csak annyi, hogy honnan kellene tudnia a védekezőnek az őt megtámadottról hogy önhibáján kívül részegedett le, vagy sem?

Itt szeretnék rátérni a formai kritikákra. A szükségesség fogalmi körébe nem vonható a másként el nem háríthatóság, ezért általánosságban nincs kitérés kötelezettség.²⁰ Ez az érv látszólag nem formai, de mivel nem állná meg a helyét, ha a kitérés kötelezettség törvényben lenne szabályozva, ezért annak tartom.

A Btk. 29. szakasza a végszükség szabályozásától eltérően nem tartalmazta a másként el nem háríthatóság követelményét. Ebből tehát feltételezhető volt, hogy a jogalkotó kifejezetten

¹⁷ Bf. IV. 112/1973.

¹⁸ Finkey Ferenc: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1914, 210. o.

¹⁹ Ujvári Ákos: Gondolatok a kitérés (menekülési) kötelezettségről in: Belügyi Szemle, 2012/1. 90. o.

²⁰ Tokaji Géza: A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban. KJK, Budapest, 1984, 254. o.

ellene van a kitérés kötelezettségnek a jogos védelem esetén. Önmagában az a tény is ellentétet eredményez a Btk. szabályaival, hogy Btk. ezt a kötelezettséget semmilyen formában nem kötötte ki a jogos védelem kapcsán, annak kikényszerítése mégis megtörténik a bírói gyakorlattal útján.

„Azzal, hogy a joggyakorlat törvényi felhatalmazás nélkül egy büntethetőséget kizáró ok érvényesülését szűkítette, egyúttal szükségszerűen büntetőjogi felelősséget konstituált olyan esetre, amelyre nem volt tételes jogi rendelkezés. A bírói jog a jogalkotó alkotmányos hatáskörének elvonásával jogbizonytalanságot teremtve messzemenően sértette a *nullum crimen sine lege* elvét.”²¹

Miután a kitérés kötelezettség előírásával a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) már egyszer jogalkotói szerepet vállalt, nem kerülhette el ezt az alkotmányellenes szerepvállalást a menekülési kötelezettséggel kapcsolatos későbbi eseti döntéseiben sem²²

Ezt tovább fokozza az a tény, hogy még az alkotmányellenesen meghozott szabály alkalmazása sem volt stabil. Elég ha arra gondolunk, hogy a 15. számú irányelv a szemmel láthatóan tudatzavarban lévő személyek támadása esetén kifejezetten tartalmazza: „függetlenül attól, hogy a tudatzavart állapotot mi válthatta ki.” Ennek ellenére egy későbbi döntését²³ azzal indokolja, hogy a 15. számú irányelvben foglalt kitérés kötelezettségre vonatkozó rendelkezések nem vonatkoznak az önhibából leittasodott támadóra. Ugyan így később az nyert megállapítást, hogy az önhibából eredő ittas állapotban támadó sértettel szemben az ugyancsak sértett ittas vádlottat nem terheli menekülési kötelezettség.²⁴

Végezetül, én a magam részéről elismerem a kitérés kötelezettség létjogosultságát, mint etikailag, mint logikailag, azonban a szabályba foglalása túl absztrakt, önmagában túl széles spektrumú. Eltudom képzelni hogy bizonyos esetekben megköveteljük a kitérést, de ezt a követelményt pontosabban kell előírni. A formai kritikákkal pedig nem lehetett vitatkozni, a jogbiztonság elve, az alkotmányosság követelménye, a jogalkotás szabályai mind kötelező erő, melynek meg kell felelni.

²¹ Vö. Nagy Ferenc: A *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege* alapelvről. in: Magyar Jog, 1995/5. 257-70. o.

²² Ujvári Ákos: id. m. 91.o.

²³ BH 1997/428

²⁴ BH, 2003/140

3.2 Szükségesség – Arányosság

Mit értünk arányosság követelménye alatt? Az adott tárgykört azért is tartom rendkívül összetettnek, mert koránt sem egyértelmű hogy mit is értünk alatta. Ha korábbra tekintünk vissza az arányosság két dolgot foglalt magában, a kárárányosságot, és a paritas amorum elvét, vagyis az eszközárányosságot. Utóbbit Székely János nagyon szépen bírálja, mikor a következőket írja: *„Ám ott, ahol a jogrend ellen támadó erőnek ellenerővel elhárítása jelenti az intézményi célt, az utóbbi erőnek meg kell haladnia az előbbi...Jog és jogellenesség harcában egyenlő vagy arányos feltételek követelése az utóbbi számára: morálisan, de főként jogilag képtelen igény.”*²⁵ Ezt a követelményt az ítélkezési gyakorlat is elvette idővel,²⁶ a 15. számú irányelv vonatkozó rendelkezéseire tekintettel egységes abban, hogy a jogos védelem szükségességének megítélése nem szűkíthető le a támadó és a védekező személynél lévő eszközök veszélyességének vizsgálatára.²⁷

A kárárány tekintetében pedig az az elvárás, hogy a védelemmel okozott hátrány nem haladhatja meg lényegesen (aránytalanul) azt a kárt, mellyel a támadás fenyeget. Ez nem más, mint egy elvárás a védekezőtől, hogy a kialakult jogos védelmi helyzetben – mely rendszerint nem túl nyugodt körülményekkel tarkított tényállás – meg tudja ítélni a támadás irányát, mérlegelje az általa veszélyeztetett jogi tárgyakat. Ez, általánosságban aligha teljesíthető, még olyan „könnyítés” bevezetése után is, mely szerint a támadás ilyen jellegű jellemzőit objektív körülmények alapján kell értékelni. További hátránya, hogy lényegében a támadónak tulajdonítja azt az előnyt, mellyel ő határozza meg a konfliktussal járó kockázat mértékét.

Fogalmi kérdés jelent továbbá a szükségesség és az arányosság viszonya. Különösen, ha megnézzük az új törvényhez fűzött indokolást: *„Az arányosság fogalmát a hatályos Btk. sem tartalmazza, azt a bírói gyakorlat alakította ki... Az arányosság kérdését a bíróság minden esetben egyedileg, az ügy részleteinek ismeretében vizsgálja a szükségesség törvényi fogalmának keretei között.”*²⁸

A jogalkalmazói gyakorlat a két fogalmat hol együtt kezeli, és ez esetben a szükségesség részének tekinti az arányosságot, hol eltérő jelentéstartalommal ruházza fel őket.²⁹ Az új törvény alkalmazására tehát a jogalkotó az előbbi esetet jelöli meg.

²⁵ Székely János: Jogos védelem in: Magyar jog 1976/8, 670. o.

²⁶ 15. számú Irányelv III./4.

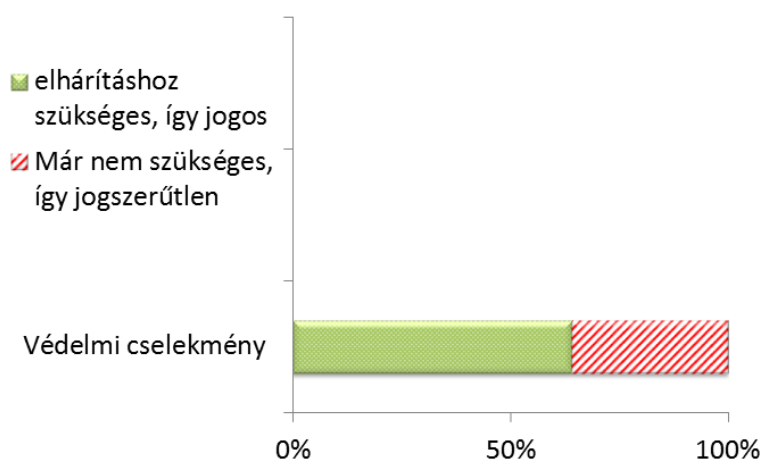
²⁷ BH 1990/367.: Nem sérti az arányosságot, ha a pusztá kézzel intézet támadást kés használatával hárítja el. BH 2004/92.: Nem sérti az arányosságot, ha a vádlott a testi épsége elleni késsel történő támadást, a kés elvétele után más eszköz használatával védekezve közvetlen életveszélyt okoz.

²⁸ 2012. évi C. törvény 21.§-ához fűzött indokolás

²⁹ Belovics Ervin: A büntetendőséget kizáró okok 122. o.

Ennek megértésében nyújt segítséget a következő állítás: „A szükségesség fogalmilag azt magában foglalja, hogy az elhárító tevékenység nem idézhet elő aránytalanul súlyosabb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna.”³⁰ Az különösebb gond nélkül leszögezhető, hogy vizsgálati sorrendben a szükségesség megelőzi az arányosságot, ebben egységes is a gyakorlat és ebből valóban lehet arra következtetni – helyesen – hogy a szükségesség tágabb fogalom az arányosságnál. Két logikai kapu, meghatározott sorrendben, hiszen csak akkor vizsgálhatjuk a jogos védelem kérdését tovább, ha a szükségesség kérdésére igent kapunk. A szabályozás jellege, a két követelmény megszabásának módja – törvényi, gyakorlati – arra engedne következtetni, hogy a szükségesség a jogos védelmi helyzet létéről dönt, az arányosság pedig a túllépés kérdéséről. De ha megvizsgálunk egy túllépést, mely például a következő egyszerű tényállásból áll: egy személyre bottal támadnak, aki pisztollyal lő vissza. Mondhatjuk, hogy a támadás elhárításához szükséges volt a lövés? Ha valakiben a „nem” merülne fel, mint válasz, azt nagy eséllyel azzal indokolhatja, hogy enyhébb védekezési módot keresne az elhárításhoz, e logika mentén viszont már a kitérés kötelezettségénél találnánk magunkat.

A tárgykör megértéséhez nyújt segítséget a jogirodalom egy újabb variációval: „Az elhárító tevékenység csak annyiban jogos, amennyiben a konkrét támadás elhárításához szükséges. A szükséges mértéken túlmenő védekezés már túllépés (excessus) és nem jogos védelem.”³¹ A szükségesség tehát a mértékre vonatkozik, nem pedig arra, hogy az elhárító cselekmény – mértékétől függetlenül – jogos-e, időszerű-e (jogos védelmi helyzet fennállása), vagy hogy az okozott hátrány arányos-e a támadás által okozni kívánt sérelemmel.”³²

1. ábra: Székely féle szükségesség-arányosság elhatárolás

³⁰ Legfelsőbb Bíróság Bf. IV. 1602/1995. számú ítélete, valamint BH 2003/394.

³¹ 1. ábra

³² Székely János: A jogos védelem, Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1983., 213.. o.

Az arányosság követelményének formáját tekintve hasonló kifogások merülhetnek fel, mint a kitérés kötelezettség esetében, azonban az új törvény kapcsán megfogalmazódott a jogalkotói hozzáállás, mely elismeri a joggyakorlatot, utal annak módjára, és kifejti, hogy továbbra se áll szándékában törvényi szinten szabályozni azt. Ezzel az elismeréssel gyakorlatilag utólagosan vált teljes mértékben legitimé a követelmény.

Érdemes lehet még az arányossági követelmény alkalmazása kapcsán, a „támadó viseli a kockázatot” elvet. Ez szerint a megtámadott szempontjait kell elsődlegesen értékelni, és a támadónak kell a kockázatot viselnie. A Legfőbb Bíróság figyelembe vette a kriminálstatisztika mutatóit, a személy és vagyon elleni bűncselekmények elszaporodását, és ennek az elvnek a kimondásával szélesebb körben kívánta alkalmazni a jogos védelmi helyzetet, mint büntetlenséget kizáró okot. Helyesnek tartom az elv alkalmazását, hiszen a jogos védelemben „kizárólag a támadó az, aki a jogbékét megtöri...a jogos védelem gyakorlóját, a jogrend reprezentánsává és fenntartójává teszi.”³³

Mint hogy a kérdés magját az egymásnak feszülő jogi tárgyak adják, pár szóban kitérnék ezek viszonyaira. Összevetésüket a történetileg adott társadalmi értékek határozzák meg. „A szexuális önrendelkezési jog például az utóbbi időkben egyes szerzők szerint olyan értéket képvisel, amelynek következtében az ellene irányuló támadást szintén bármilyen cselekménnyel el lehet hárítani, tehát...élet elleni támadással is lehet védekezni.”³⁴ A kérdés jogbiztonság szempontjából is érdekes lehet, hiszen nincs összegezve, hogy melyik jogi tárgy melyikkel állhat arányban, vagy sem. A védekezőnek pedig ezzel is tisztába kellene lennie, nem beszélve arról, hogy mivel nem okozhat „aránytalanul nagyobb” sérelmet nem csak a jogi tárgyak „sorrendje” ismeretlen, de a köztük meglévő tűrés mértéke is, mely még arányos.

³³ Juristenzeitung 8/1973. 255. ol.

³⁴ Gellér Balázs József: A magyar büntetőjog tankönyve I. 171.o.

4. Az új Btk. megoldása. Törvényi vélelem – Vélt jogos védelem

Tényállás: Éjjel a lakásba besurranó fegyvertelen tolvajt tetten ér a tulajdonos. Létrejön a jogos védelmi helyzet, melyben a támadás objektív jellemzői utalnak a veszélyeztetett jogi tárgyra, a vagyonra. A védekező megöli a támadót.

Egyszerű esett, megítélése azonban mégis hatalmas fordulatot vesz az új törvény alkalmazásával.

Kezdetnek vizsgáljuk meg a vélt jogos védelmi helyzet szabályait, és azok alapján történő megítélését. Ha az elkövető a valóságos helyzet téves felismerése folytán abban a tudatban cselekszik, hogy ellene jogtalan támadást intéztek, vagy ilyennel közvetlenül fenyegették, a tévedésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.³⁵

A 15. számú irányelv nem határozza meg hogy melyik tévedés szabálya alkalmazandó, így vita áll abban is, hogy a ténybeli vagy a társadalomra veszélyességben való tévedés szabályai alkalmazandók-e? (Véleményem szerint eseti mérlegelés függvénye.) Mivel a gyakorlat jellemzően az utóbbit alkalmazza,³⁶ annak vonalán indulnék én is tovább.

A vélt jogos védelem két féle módon jöhet létre: Az elkövető a jogos védelem előfeltételeit tévesen ítéli meg, vagy az elhárítás bizonyos intenzitását tartja tévesen szükségesnek, mivel helytelenül mérte fel a feltételezett támadás tulajdonságait. Mind két esetben követelmény a tévedés alapos oka.

Tehát a hatályos Btk. szerint a tényállás részletkörülményeinek függvényében, szóba jöhet jogos védelem ijedségből, menthető felindulásból történő túllépése, vélt jogos védelem, mely esetében felmentés vagy gondatlan alakzat, de az alap, a kiinduló pont az a szándékos emberölés büntette. Az elhatárolások megoldása korántsem könnyű, sokszor rendkívül összetett, körülmények és bizonyítékok hosszas mérlegelése után lehet csak döntést hozni.

Az új törvény ezt leegyszerűsíti egy törvényi vélelemmel, kizárja a mérlegelés kötelezettségét, de még a lehetőségét is, hiszen a jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha az a lakásba éjjel történő behatolás módján intézik. Ebből pedig az következik, hogy a jogos védelmi helyzetben az arányosság vizsgálatára nem kerül sor. Sőt, még az ütköző jogi tárgyak megállapítása is megszűnik, hiszen a törvényből kiderül.

³⁵ 15. számú Irányelv III./7

³⁶ Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései. Doktori értekezés 91. o.

Az arányosság követelménye törvényi szintre továbbra se emelkedik. Alkalmazása viszont az új Btk. hatálybalépésével már törvényileg is jóváhagyott, emellett a törvény a kikényszerítésének módjára is tartalmaz megkötéseket. Ilyen megkötésnek fogható fel a szóban forgó vélelmek köre.

A jogalkotás folyamatát tekintve megfigyelhető a jogintézmény változásának egyirányú tendenciája, a jogos védelem tényállásának kiszélesítése. A 2009-ben hozott törvény megszünteti a kitérési kötelezettséget, létrehozza a megelőző jogos védelmet, valamint beolvasztja az enyhítő szakaszt büntetendőséget kizáró okká. Az új Btk. pedig vélelmekkel nyújt segítséget a védekezőnek. Ezzel párhuzamosan pedig a gyakorlatban is mutatkozik ilyesfajta készség, mint ahogy a „támadó viseli a kockázat elv” is mutatja.

Az új törvény rendelkezései tehát egy megindult folyamat új eleme, melynek háttérében a bűnözés visszaszorítását célzó törekvés bontakozik ki. A gond vele mindössze annyi hogy az arányossági problémákban is versengő értékek, jogi tárgyak a kérdés komplexitásból adódóan érthető okból összegabalyodó érvek és viták csomóját a jogalkotó egy tollvonással vágta át a tényállások jelentős részére vonatkozólag.

Úgy gondolom, hogy, a hatálybalépést követő évek bűnügyi statisztikaiban jó eséllyel mutatkozik meg eredmény, de míg a bűnözés visszaszorítása szerepelni fog a skálán, addig a visszaélés szerű joggyakorlás nem. Márpedig ez az áldozat melyet a kitűzött cél érdekében vállal a jogszabály.

Mindezek után egyetértek a szándékkal, mellyel a szabályozás létrejött, de a megvalósítást önmagában súlyosnak tartom. A rendeltetésszerű joggyakorlás követelménye bár nem szerepel a Btk.-ban, mégis joggal elvárható követelmény, márpedig ennek garanciája a szóban forgó esetben drasztikusan lecsökkent. A tömegek aktívabb fellépése melyet, mint eszköz, a bűnmegelőzés feladatának teljesítése során igénybe veszünk, és az általa kiváltott visszatartó erő valóban nagy hatással bír. De ha az egyensúly eléréséhez szükséges eszközök nyomatékosabbak a kívátnál, akkor eredmény csak annyi lesz, hogy az aktuális problémát egy másik fogja felváltani.

5.Védelmi berendezések a társadalomra veszélyesség tükrében

*Si vis pacem, para bellum! & Amat Victoria curam.*³⁷

21. § Nem büntetendő annak a cselekménye, aki a saját, illetve a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzése céljából telepített, az élet kioltására nem alkalmas védelmi eszközzel a jogtalan támadónak sérelmet okoz, feltéve, hogy a védekező mindent megtett, ami az adott helyzetben elvárható annak érdekében, hogy az általa telepített védelmi eszköz ne okozzon sérelmet.³⁸

A védelmi berendezésekkel kapcsolatos munkákat hajlamosak úgy bevezetni, mint egy a modern technikai fejlődése által létrehozott kérdést, ezt azonban véleményem szerint csak hirtelen gondolatra lehet elfogadni. Kétségtelen, hogy a technika fejlődése folyamatosan tágítja az e körben igénybe vehető eszközök tárházát, de gondoljunk csak az emberemlékezet óta használatos csapdákra, akadályokra, a védelmező kutyákra, melyeknek a nevük is: házőrző. A fejezet témája bőven tartogat vitás, helyenként megválaszolatlan kérdéseket, melyeket a következőkben sorra kívánok venni.

5.1 A szabályozás célja, lényege

*„Arról van szó, hogy az emberi óvatosság igyekszik a jogellenes támadásnak veszélyeire már in abstracto felkészülni”*³⁹

A jogalkotó a 2009. évi LXXX törvény 29/A szakaszával – bizonyos megkötésekkel – büntethetőséget kizáró okká emelte a védelmi berendezések használatát.

Azt ezt megelőző ítélkezési gyakorlat szerint nem állt fenn jogos védelmi helyzet, ha valaki a saját vagy más személye, vagy javai elleni esetleges jövőbeli támadás megelőzése érdekében olyan védőberendezést alkalmaz, amely a támadónak sérülést okozhat. Az új ún. megelőző jogos védelem szabályozása a jogos védelem kriminálpolitikai céljának nyomatékosítására kifejezetten megengedi az ilyen eszköz alkalmazását.

A törvény értelmében nem a védekezőnek kell viselnie a jogos védelem szabályai szerint nem, vagy csak aránytalan nehézségek árán védelmezhető javak – például a tulajdonos szokásos tartózkodási helyétől távol lévő ingatlan – elleni jogtalan támadás eshetőségének a kockázatát.

A megelőző jogos védelem olyan jogtalan támadás ellen irányul, amely a jövőben a védekező vagy más személye vagy javai ellen irányulhat, (a jogos védelemtől eltérően a

³⁷ Ha békét akarsz, készülj a háborúra! & A győzelem szereti a felkészülést.

³⁸ 2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

³⁹ Székely János: Jogos védelem önműködő védőberendezések útján . In: Magyar Jog. 1970. évi 12. sz. 710. oldal

közérdek védelmére nem ad büntetlenséget). A törvény ésszerű korlátokat állít a lehetséges védelmi eszközök alkalmazása útjába a szélsőséges esetek elkerülése érdekében. Az eszköz élet kioltására nem lehet alkalmas, valamint a védekező fél kötelezettsége, hogy a sérelem elkerülése érdekében az adott helyzetben minden tőle elvárhatót megtegyen.⁴⁰

2009 óta tehát törvényileg elfogadott az ilyen jellegű eszközök alkalmazhatósága, ezen az új, 2012-ben hatályba lépő törvény se kíván változtatni.⁴¹

Lényege hogy támadás megkezdésére, de még támadással közvetlenül nem fenyegető helyzetre sem került sor. A Btk. azonban lehetővé teszi, hogy a védekező előzetesen felkészüljön a jogtalan támadásra és ennek során olyan védelmi eszközt alkalmazzon, amely alkalmas lehet a jogellenes magatartás kifejtésének a megakadályozására.⁴²

Emberi természetből fakadó az az igyekezet, mely a saját javak minél nagyobb szintű biztonságban tartását célozza így érthető, hogy az újdonságot részben a vagyon elleni bűncselekmények nagymértékű elszaporodása is indokolja. Az utóbbi húsz évben a vagyon elleni bűnözés az össz-bűnözésen belül a bűnözési arányt figyelembe véve a legmagasabb, továbbá a vagyon elleni bűncselekmények aránya 2009-ben regisztrált bűncselekmények 64 %-át tette ki. Ez a fajta növekedés pedig indokoltá teszi a védelmi berendezések használatát.⁴³

Szóval a törvényi szabályozás rendelkezései, ha lehetővé tették, ha nem, a bűncselekmények elszaporodása indukálja az ilyen berendezések alkalmazását. A gyakorlat tehát adott volt, de el kellett dönteni, hogy a jog támogatásában biztosítja-e vagy ellenkezőleg, mint a korábbi (véleményem szerint helytelen) ítélkezési gyakorlat büntetni rendeli.

5.2 Követelmények a berendezéssel szemben, fogalmi tisztázások

A felvetődő kérdések sokasága közül, a legkézenfekvőbbnek a következők tűnnek: Mit értünk védelmi berendezés, megelőző védelmi eszköz alatt? Milyen követelményeknek kell megfelelniük?

A jogirodalom széles körben ért e fogalom alatt önműködő készülékeket, különböző ember által vezérelt eszközöket, csapdákat, passzív védelmi vonalat (pl.: kerítés). Tehát az nyilvánvaló hogy gyűjtő fogalommal van dolgunk. Egységes definícióval nem találkozunk.

⁴⁰ A 2009. évi LXXX. törvény 5. §-ához fűzött részletes indokolás.

⁴¹ 2012. évi C. törvény 21. §-ához fűzött indokolás.

⁴² Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: id. m. 252.o.

⁴³ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet (Elemzés az egységes nyomozó hatósági és ügyészégi bűnügyi statisztika adatai alapján) – ENYÜBS Statisztikai Rendszer, <http://crimestat.b-m.hu/Bűnözési%20helyzetértékelés.pdf>

Magam részéről a meghatározásuk fő vonalát tekintve kiindulópontként az eszköz célját tekintem. Következő lépcső tehát feltenni a kérdést, minden eszköz védelmi berendezésnek tekintendő, melyet védelmi céllal alkalmaznak? Úgy gondolom, igen, de ennek eldöntése a gyakorlatban okoz gondot, így objektivitással kiegészítve és a „védelmi cél” kifejtésével tudok elképzelni egy egyszerű meghatározást:

A megelőző védelmi berendezés olyan eszköz melynek objektíve megállapítható célja egy esetleges támadás elhárítására, megszüntetése.

5.2.1 Élet kioltására nem lehet alkalmas.

Ennek kapcsán szokás rendszerint hivatkozni a 459.§ (1) 6.⁴⁴ pontjára, miszerint olyan eszközt szűr ki e feltétel, mely: „élet kioltására alkalmas”.Ebben logika pusztán annyi lehet, hogy a gyakorlat kialakította már a tipikusan ide sorolandó eszközök körét, de ez nem lehet teljes körű, hiszen a technika folyamatosan fejlődik, valamint véleményem szerint szinte mindennel lehet embert ölni. Itt tehát a nem halálos jelző igényli a meghatározást, kiváltképp hogy hiánya számos vita forrása, mint arra a későbbiekben kitérek.

Különböző tudományok területén általános jelenséggént értékelhető hogy a hadászat, a haditechnika jár élen az újításban, hozza a fejlesztéseket, és bár a jogtudományra ez nem annyira jellemző, mint például az informatikára, de ennek a logika mentém ésszerűnek tartottam nem elvetni, az ott jelenlévő „nem halálos” jelzők meghatározását.

Az egyik ilyen meghatározás szerint nem halálos az eszköz, amennyiben hatásuk viszonylagosan visszafordítható, reverzibilis.⁴⁵ Ezt tökéletesen igaznak tartom, a probléma vele mindössze annyi, hogy már többlet követelményt is támaszt az eszközzel szemben. Kizárási alapnak jó, fogalomnak nem. Tehát, minden reverzibilis hatású védelmi eszköz „nem halálos”, de nem minden „nem halálos” eszköznek reverzibilis a hatása.

Egy másik, hosszadalmasabb meghatározás már konkrétabb és kis átalakítással a jog talaján is megvetheti a lábát:

Nem halálos eszköznek nevezünk minden olyan anyagot, eszközt és eljárást, amely a szemben álló fél támadókéességének csökkentésére, emberi, technikai lehetőségeinek

⁴⁴ Az 1979.évi IV. törvény esetén a 137. § 4. pont b)

⁴⁵ TRADOC 525-73 Concept for Nonlethal Capabilities in Army Operations. Department of the Army Headquarters, United States Army Training and Doctrine Command, Fort Monroe, Virginia 23651-5000 - 1996 - Glossary, Section II – <http://www.fas.org/irp/doddir/army/p525-73.htm>

korlátozására, a tevékenységből való részleges vagy teljes kivonására irányul anélkül, hogy az emberi élet kioltására irányulna, ugyanakkor nem zárhatóak ki a maradandó károsodások.⁴⁶

Saját meghatározásom egyszerűbb, így tágabb is: Rendeltetésszerű használat mellett képtelen halál előidézésére.

Kilépve az általános átfogó meghatározások világából láthatjuk, hogy ebben a kérdéskörben a követelmény megértéséhez egy tipikus elemekből álló példálózó felsorolást szokás felvonultatni.

Ezért nem lehet például: automatikusan működésbe lépő lőfegyvert telepíteni, robbanó anyagokat elrejtetni, áramot vezetni a kilincsbe/kerítésbe, támadó megölésére alkalmas csapdákat telepíteni.⁴⁷

Tipikus felsorolás, de nem pontos, elavult. Nem egy jogeset számol be arról, hogy áramot vezettek kerítésbe, rejtett huzalokba⁴⁸, kilincsbe⁴⁹ és ez okozta a jogtalan támadó halálát. Ezzel az áram alkalmazása gyakorlatilag a halálos szó szinonimájává vált sokak számára, pedig ez is egy olyan eszköz mely alkalmazásától függően lehet halál előidézésére alkalmas (pl.: a hálózati áramforrás egyszerű rákötése a kilincse), de ártalmatlan is (pl.: villanypásztor), áramerősség kérdése. Hasonló a helyzet az ún. önlövő eszközöknél, gumilövedékes fegyver megjelenésével nem látom akadályát, hogy valaki ilyen eszközt építsen ki láb magasságban az ingatlanán. Mindkét esettel egyúttal a telepítési mód kérdését kívánom kiemelni, mely meghatározó szerepet játszik.

Az hogy nem lehet élet kioltására alkalmas magába foglalja azt is, hogy élet elleni támadás esetén se ölheti meg a megelőző védelmi berendezés a támadót, ami egyébként arányos lenne. Ilyen esetben az eszközt természeteses ugyan úgy lehet alkalmazni, csupán egyfajta védelmi alapvonallá minősül vissza, ha a körülmények lehetővé teszik a megelőző jogos védelem helyébe a jogos védelem lép, így lehetőség nyílik az arányosság követelményére való tekintettel, emberi élet kioltására alkalmas eszköz használtára.

⁴⁶ Ványa László: A hadviselés különleges eszközei, a nem halálos fegyverek - Hadtudomány 1998/2. szám 58. oldal

⁴⁷ Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: i.d. 252. oldal

⁴⁸ 2000/97 BH

⁴⁹ 1995/685 BH

5.2.2 A sérelem elkerülése érdekében mindent megtett

„Feltéve, hogy a védekező mindent megtett, ami az adott helyzetben elvárható annak érdekében, hogy az általa telepített védelmi eszköz ne okozzon sérelmet.”⁵⁰

A törvényhez fűzött miniszteri indokolás e feltétel teljesítésének egyik módjaként vázolja fel a védelemről való tájékoztatást. Ennek kapcsán két ellenérvet szeretnék ismertetni, melyeket logikailag helyesnek tartok, de rendelkeznek egy közös hibával.

A külön figyelmeztetés alkalmazásának megkérdőjelezéseként fogható fel a következő érv: „A bezárkózás, a bemenet jogszerű módjának a lehetetlenné tétele időtlen idők óta egyben figyelmeztetést is jelent, melyet mindenki megért: „A bemenet tilos és a tilalom ellenére behatolni kockázatos.” Aki betöri az ajtót, vagy átmászik a kerítésen, ezt csak saját veszélyére teheti”⁵¹

Belovics Ervin pedig így fogalmaz: „Nem tartom viszont a büntetlenség feltételének, hogy a készülék telepítője a jogtalan támadásra veszélyes módon reagáló berendezés létezésére felirattal vagy valamilyen közérthető jellel felhívja a figyelmet. A személyes védekezőt sem terheli ugyanis olyan kötelezettség, hogy a védelmi cselekmény kifejtése előtt előzetesen szóban tájékoztassa a támadót arról, hogy védekezni fog. A védekezés joga törvényben biztosított alapjog, ezért annak gyakorlásával – minden külön figyelmeztetés nélkül – számolnia kell annak, aki jogellenes mag magatartást tanúsít.”⁵²

Az érvelések csak annyiban hibásak, hogy a nem jogtalan magatartást tanúsító, vétlen személyekkel nem számolt. Úgy vélem a követelés ésszerű, de csak annyiban hogy lehetőség szerint ne csökkentse a berendezés hatásfokát. Ilyen lehet egy figyelmeztető tábla mely nem tartalmaz utalást a védekezés jellemére, csupán közli annak létét. Azt az elvárást, mely megkövetelné a védekezőtől, hogy segítse a támadó „munkáját”, én is elutasítom. (Például ha a figyelmezés közölné a támadóval, hogy a védelem elektromos áram segítségével történik, nem a jogellenes magatartás felfüggesztésére ösztönözné, hanem szigetelő ruházat használatára) De az általam felvázolt mód olyan kis áldozat védekezői oldalon és olyan nagy jelentőséggel bírhat a vétlen személy sérülésének az elkerülése végett, hogy alkalmazását teljes mértékben logikusnak tartom. (Ha kitekintünk egy a már a szabályozást bőven megelőző gyakorlatra, társadalmi jogérzék megnyilvánulásaként fogható fel a kutya tartás kapcsán alkalmazott figyelmeztetés.)

⁵⁰ 2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 21.§

⁵¹ Székely János: id. m. 711. o.

⁵² Belovics Ervin: id. m.130. o.

Telepítéskor illetve kiépítéskor a védekezőnek mindent meg kell tennie, ami az adott helyzetben elvárható, annak érdekében, hogy a létrehozott rendszer ne okozzon sérelmet. A védekező személyére (tulajdonságaira, adottságaira) figyelemmel kell vizsgálni, amelyet össze kell kapcsolni a konkrét szituációval.

Egyértelmű, hogy ez a gondossági kötelesség a vétlen személyek vonatkozásában terheli. A védelem létrehozáskor a jogellenes magartást nem tanúsítók megóvása érdekében kell mindent megtenni.⁵³

„Persze aki külön engedély nélkül behatol egy ingatlanra, amelyen, tudomása szerint, önműködő lökészkészülékek vannak, egyedül önmagának kell, hogy tulajdonítsa majd az esetleges sérülést.”⁵⁴

5.2.3 Saját vagy más, személy vagy javak elleni jogtalan támadás elhárítására

Ebben a feltételben arra kell csupán felhívni a figyelmet, hogy a jogos védelemmel szemben itt a köz érdekében nincs mód fellépni.

5.3 Eszközök csoportosítása

Magára a csoportosítás bár jogilag nem tűnhet relevánsabb kérdésnek, azonban mégis szükség van rá, mivel képet fest a törvény által szabályozni kívánt esetről. A jogirodalomban tapasztalható hogy a szabályozásról szóló művek bár ugyanazt a szabályt veszik alapul, mégis mintha teljesen más tényállásokat vennének számba.

5.3.1 Automata – Manuális

Ilyen kettőség áll fenn az önműködő berendezések és az ember által közvetlenül vezérelt eszközök kérdésében. Melyikről szól a rendelkezés? Esetleg mindkettőről? Ha mindkettőről hol válik el a jogos védelem tényállása a megelőző jogos védelmetől? A törvény alapján egyértelműen nem lehet eldönteni és az indoklás sem jelzi.

„A megelőző jogos védelem tehát, azon jogtalan támadásokkal szemben kíván lehetőséget biztosítani a védekezésre, amikor az arra jogosult valamilyen okból kifolyólag – például mert alszik, vagy nincs jelen a támadás helyszínén – nem tud szembeszállni a támadóval.”⁵⁵ Ez természetesen kizárja a nem önműködő berendezéseket.

„A technikai fejlődés a lakosság ez irányú igényeinek kielégítése céljából több lehetséges eszközt is rendelkezésre tud bocsátani. A 2004-es fegyvertörvény és kormányrendelet két eszközt (gáz-riasztó fegyverek és a gumilövedékes elöltöltős fegyverek)

⁵³ Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: i.d. 252. o.

⁵⁴ R. Frank: Das Strafgesetzbuch. 126. o. (Tübingen, 1915. Mohr. 11-14. Auflage.)

⁵⁵ Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: i.d. 253. oldal

jelöl meg, amely alkalmas lehet a vagyoni javak és a birtok megóvására.”⁵⁶ Itt pedig egyértelműen ember által közvetlenül működtetett az eszköz. Úgy gondolom, hogy a közvetlenül ember által manuálisan alkalmazott eszközök esetén a jogos védelem szabályai az irányadóak.

5.3.2 Aktív – Passzív

Működésük természete szerint különbséget lehet tenni aktív és passzív működésű eszközök között is. Első kategória alatt értem a szöges drót alkalmazását, a hegyes vasrudak vagy éles cserepek kihelyezését. De a legegyszerűbb passzív védelem talán maga a kerítés.

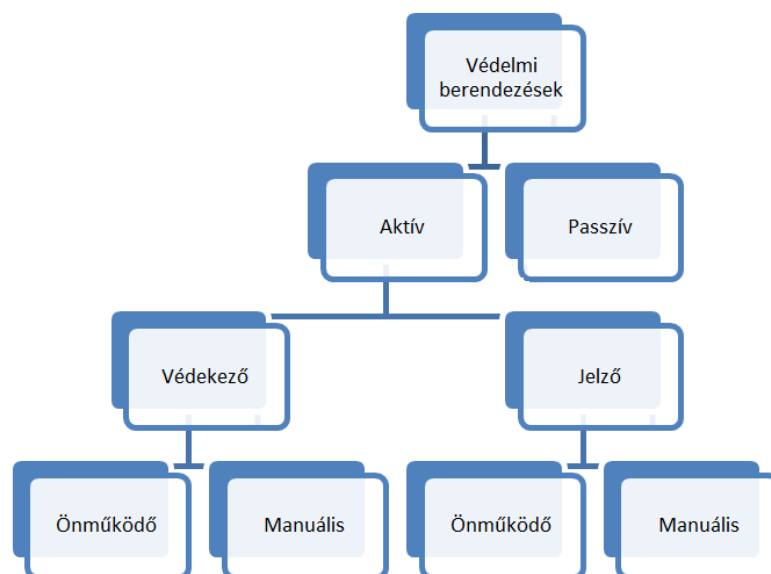
Aktív alatt az olyan rendszereket értem, melyek nem csak tűrni képesek a támadó magatartását, hanem mintegy tevőlegesen fejtenek ki reakciót, például viszonzni képesek azt valamilyen módon.

Az ilyen jellegű különbség tétel jelentőségére a következő tényállás hívhatja fel a figyelmet: Az ingatlant egy magasabb kőfal veszi körül, rögtön a fal belső tövében pedig rózsafák éles karói ágaskodnak az ég felé, várva a gyanútlan betörő egyetlen rossz mozdulatát a kerítés tetején. Ebben az esetben összetett kérdéssel találkozhatunk. Ha védelmi berendezésként gondolunk a passzív eszközre, akkor mivel alkalmas halál okozására a védekező bűncselekményért felel, ugyanakkor fogalmilag tökéletesen megfelelő védelmi eszköznek. A tényállás által felvetett kérdéseket a fejezett későbbi szakaszán kísérel meg megválaszolni.

5.3.3 Jelző – Védekező

Az aktív rendszereket tovább bonthatjuk konkrét védelmi cselekményt célzó, azt megvalósító apparátusra, valamint a támadásra, mint tényre figyelmet felhívó rendszerekre.

⁵⁶ Alföldi Ágnes Dóra: Jogos védelem a birtokvédelem területén. In: Ügyészek Lapja. 2011/1. sz. 44. oldal

2. ábra: A megelőző védelmi berendezések csoportosítása

5.4 Az arányosság sérelmének kérdése

A jogos védelem feltételeként a törvény a szükségességet megjelölte, az arányosságot nem, utóbbit az ítélkezési gyakorlat emelte kritériummá, és vizsgálatának mikéntjére kidolgozta a 15. számú irányelvet.

Bár a megelőző védelem esetén a törvény szintén csak a szükségességet tartalmazta, feltehetően a jogos védelem ítélkezési gyakorlatából kiindulva, a viták középpontjában az arányosság kérdése gyakran szerepel.

Szükségesség: A cselekmény a támadás elhárításához szükséges legyen.⁵⁷ Ez egyértelmű követelmény volt a még hatályos Btk.-ban. „*jogtalan támadás megelőzéséhez szükséges védelmi eszközt alkalmaz*”. Ezzel szemben az új rendelkezés már kifejezetten nem tartalmazza. Követelményként jelenik meg viszont, hogy a cselekmény a megelőzést célozza. A kérdés tehát a változás tekintetében csak annyi, hogy a két halmaz hol nem fed egymást? Vannak olyan cselekmények, melyek az elhárítást célozzák, mégse szükségesek ahhoz? Igen, vannak. Tehát a szükségesség követelménye felhívulni látszik az új szabályban.

Ami az arányosság kérdését illeti, magát a követelmény jellegét már korábban részleteztem, így itt csak a megelőző védelemben betöltött szerepéről kívánok szólni, azon belül is az önműködő eszközök esetében.⁵⁸

⁵⁷ Gellér Balázs József: id. m. 170. o.

⁵⁸ Mivel már korábban jeleztem, véleményem szerint a manuális eszközöknél a jogos védelem szabályait tartom alkalmazandónak, így nincs értelme külön kitérni rájuk ebben a kérdésben. A következőkben tárgyalni kívánt fejezet jogirodalmi megnyilvánulásai is ezt a következtetést indokolják.

5.4.1 Automatikus működés aggályai

Hogy képes az eszköz arányosan fellépni, ha nem tudja értékelni a támadás lehetséges veszélyeit?

A védelmi berendezés jellemzően nem tudja felmérni a jogtalan támadás irányát, mérlegelni a megtámadott és a védelmi cselekménnyel sértendő jogi tárgyakat, a fenyegető veszély típusát. Nem tudja, hogy a támadás mire irányul, mik lehetnek objektíve a következményei. Ennek hiányában természetesen nem tud hozzá igazodni sem, mint ahogy azt az ítélkezési gyakorlat elvárná.

Bár a védelem során alkalmazható technikai háttér egyre gyarapodik, egyre modernebb megoldások vehetők igénybe, ez a kérdés még mindig problémát jelent, így amíg ki nem fejlődik az ilyen fokú intelligenciával rendelkező berendezések generációja, addig a technika hiányosságát a jognak kell orvosolnia.

„A védelmi berendezés alkalmazása vitán felüli, vitára csak az adhat okot – jogosság kérdésében – hogy a védelmi berendezés nem ad módot hatásmódjának egyéniesítésére.”⁵⁹ Ezzel a gondolattal kíván hadba szállni egy másik oldalt képviselő megoldási elmélet:

„Igen gyakran jelentkezik szükségként olyan veszélyek elleni védelem, amelyeket csak jellegük szerint, egészen általánosan, mint absztrakt lehetségeseket fog fel az ember.”⁶⁰

Az idevágó nézetek tehát különbözőek, egy részük ezt a fogyatékosságot kizáró okként értékeli, mások szerint a védelmet a telepítő igazítja kiépítéskor, előre. Egyesek az arányosság elvárását utasítják el.

Az elvárást kritizáló érvek:

Az egyik nézőpont szerint nem terhelheti a jogtalan behatolás jogi minősítésének bizonytalanságából eredő kockázata a védekezőt, amennyiben a területre való behatolás jogellenességéről alaposan meggyőződött. Vizsgálatkor annak van jelentősége, hogy mi a maximális sérelem, amelyet a potenciálisan fenyegető támadás az adott körülmények között objektíve okozhat. Ennél szigorúbb arányossági szint nem támasztható.⁶¹

A jövőbeli, még csak potenciálisan létező jogsértést konkretizálni lehetetlen! Az ebből eredő bizonytalanság kockázatot teremt, melyet az agresszornak kell viselnie. Az ellenérvekből kiindulva pedig az is megindokolható lenne, hogy valakit azért vonjanak

⁵⁹ Deutsches Strafrecht. p. 282. (Karlsruhe, 1945. C. F. Müller)

⁶⁰ Roterling: Über die Verantwortlichkeit durch Aufstellung von Schutzmassregeln. 422.o. (Archiv für Strafrecht. 30. Band. Berlin, 1882. Decker.)

⁶¹ Újvári Ákos: id. mű 101. oldal.

felelősségre, mert a kertjét körülvéő kerítés-falat túlságosan magasra méretezte, holott számítania kellett volna arra, hogy a kívülről a falra felkapaszkodó tolvaj megsérül, amikor beugrik onnan a kertbe.⁶²

Magam részéről figyelmet tulajdonítanék a társadalmi hozzáállás egyik leképeződésének a harapós kutya tartásának gyakorlatára, melyet akár szokásjogként is lehet értékelni, eszerint teljesen elfogadott dolog, hogy a kutya megharapja a behatolót, ez a dolga, ezért lett „telepítve”, de ugyan ilyen a villanypásztor esete. Lényegében a védelmi berendezés a hagyományos házörző helyettesítgetése.

„Nálunk még nem volt rá eset, hogy bemászó tolvaj kártérítési vagy büntető igényt érvényesített volna arra hivatkozva, hogy néhány baromfi vagy egy nyaláb virág védelme érdekében „aránytalanul” súlyos testi sértést szenvedett el, mert pl. a szögesdrót rozsdás volt, vagy az üvegcserep inat vágott át.”⁶³

Látható hogy a felmerülő problémák hátterében a „mechanikus” működés áll, de ez nem szólhat alkalmazásuk ellen, ha a mechanizmus éppen a jogellenes támadásra reagál.

Angyal Pál: „A támadó váltja ki maga ellen az óvó-védő eszközbe rejtett lappangó erőt”⁶⁴

Az időbeliség elvárása még jobban is biztosítható a védelmi eszközök útján. Nem képzelődik, nem ijed meg, nem fél, nem akar bosszút állni. Technikai meghibásodása előfordulhat, ám az ebből származó veszély a szubjektív veszélyénél kisebb.

Meg kell említeni azt is, hogy a chicane⁶⁵ lehetősége is nagy mértékben szűkül a berendezések alkalmazásával, hiszen egy megfelelően telepített eszköz erre nem ad lehetőséget.

„Úgy gondolom, hogy az előzetes védőintézkedések, védelmi A berendezések alkalmazásának sincs valójában egyéb korlátja, mint a jogos védelemnek általában.”⁶⁶ Ezt a megoldást kiinduló pontként tartom helyesnek, de a körülmények speciális jellege miatt, a védelmi oldal cselekményének hideg, előre meghatározott természete miatt a szabályoknak is kezelniük kell az eltéréseket.

Székely János szavai további érvelésként fogható fel a védelmi berendezések oldalán, egyben az arányosság követelménye ellen, miszerint a megtámadott személy is csak igen

⁶² Székely János: id. mű 712. o.

⁶³ Székely János: i.d. 711. o.

⁶⁴ Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve, Athaneum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1909., 436. oldal

⁶⁵ visszaélésszerű joggyakorlás

⁶⁶ Székely János: i.d. 714. o

ritkán képes a kritikus helyzetben helyesen észlelni, mérlegelni, és még ritkábban képes pontosan ennek megfelelően cselekedni. Úgy gondolom, ezzel könnyen egyet lehet érteni.

Felvethető olyan megközelítés is, mely szerint a védelmi eszköz alkalmazása közvetlenül mindig objektum védelmét szolgálja, tehát a védendő jogi tárgy jelentősége mindig ismeretes. Szerintem ennek tükrében csak a minimum és a maximum ismeretes, a sérthető jogi tárgyak skáláján egy intervallum határozható meg. A kezdőpont az legkisebb jogi tárgy, melyet az objektum támadásával sérteni lehet, és a maximum pedig a legsúlyosabb. Az hogy mit is kell majd védenie az eszköznek még mindig a támadó fogja eldönteni és előre konkretizálni nem lehet.

A érveket követő konklúzió: „Nem kifogásolható tehát az olyan sérülést okozó berendezés, mely rendszerint nem jár halállal/megnyomorodással.”

„Persze aki külön engedély nélkül behatol egy ingatlanra, amelyen, tudomása szerint, önműködő lövő készülékek vannak, egyedül önmagának kell, hogy tulajdonítsa majd az esetleges sérülést.”⁶⁷

A védekező telepítéskori szándéka a meghatározó

Az arányosság kérdésében a védelmi eszközök ellen ágálók egyszerű logika mentén juthattak álláspontjukra, hiszen mi is történik? A konfliktusban kicseréljük az embert berendezésre, a berendezés nem képes mérlegelni úgy mint az ember, ez akkor probléma. Ezt a kellemetlenséget másik aspektusból megközelítők válaszában a lényege a következő. Valóban nincs mérlegelés a védekezés pillanatában, de nem is kell lennie, hiszen az eszközt ember telepítette, az ő akarata a meghatározó. A berendezések célja egyezik létesítőjük akaratával.⁶⁸

Az adott válasz persze maga is több kérdést vett fel, az eddigi fejtegetések jelzik, hogy nem lehet előre látni a konkrét támadást, annak célját, így telepítéskor nem lehet vele számolni. Vannak olyan elképzelések, melyek ezen felbuzdulva a büntetendőség kizárását a védelmi eszköz konkrét támadás elleni irányultságának feltételéhez kötik.

Hogy konkrét veszély vagy absztrakt elővigyázatosság készíteti az illetőt a berendezés létesítésére az közömbös. A védelmi berendezés hatása így általánosan feltételezett támadáshoz igazítható (absztrakt betöréses lopás). A védelmi berendezés létesítésekor nincs olyan norma, melyhez a szükséges mérték betartását vagy túllépését viszonyítani lehet.⁶⁹

⁶⁷ R. Frank: Das Strafgesetzbuch. 126. o. (Tübingen, 1915. Mohr. 11-14. Auflage.)

⁶⁸ Székely János: id. m. 714. o.

⁶⁹ Degré Lajos: id. m. 468.o.

Degré Lajos javaslata: „Szükségesség mértéke önműködő védelmi berendezéseknél abban áll, hogy a felvett védelmi célt más önműködő berendezés által...kisebb sérelem okozása mellett elérhető-e vagy sem.”⁷⁰

Ennek a megoldási elképzelésnek a megértéséhez a következő arányossági elmélet segíthet: „Ha ezek voltak az egyedüliek, melyek a támadás hatékony visszaverését in concreto lehetővé tették, akkor nem forog fenn aránytalanság, bármilyen nagy legyen is a támadónak okozott rossz.”⁷¹ Ennek fényében érthető a gondolat, magam részéről annyival egészíteném ki hogy megelőző védelemnél mások a körülmények, telepítéskor nincs „vészhelyzet”, a telepített eszköz megválasztása nyugalmi helyzetben történik, ahol van lehetőség mérlegelésre, alkalmazása nem ugyanolyan szükségszerű, mint a védelmi helyzetben „felkapott” eszköz, másrészt pedig itt egy lehetőségről van szó, ami szükségességét tekintve nem feltétlenül egyenértékű a jogos védelmi cselekménnyel. További ellenérvként fogható fel: „Nem berendezések egymásközi viszonyának, hanem egyfelől az egyes berendezések hatásfoka, másfelől a jogtárgyat fenyegető veszély elhárítási szükséglete közti viszonynak a kérdése.”⁷²

Egyetértek Belovics Ervin vélekedésével: „Ha a rendszer nem okozhat aránytalanul súlyosabb sérelmet, mint amivel védeni kívánt támadás objektíve fenyegethet, akkor az arányosság követelményének a sérelméről sem lehet szó.”⁷³ Ha az élet kioltására alkalmas módon telepítjük – ami mint tudjuk külön törvényi kikötés miatt jogellenes – csak egy esetben nem sérül az arányosság, ha a támadás élet kioltására irányul. Itt azonban utalnék az új törvény jogos védelem kapcsán felállított vélelmeire, melyek alapján a támadást úgy kell értékelni, hogy az az élet kioltására irányul, ha éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve, csoportosan kerül rá sor. E logika mentén egy csak éjjel működő élet kilátására alkalmas berendezés semmilyen esetben sem sértené az arányosság követelményét.

Zárásképp vonultatnám fel a következő dilemmát: „Problémás, ha az dönti el a védekezés arányosságát, hogy milyen támadás ellen építették ki a rendszert. Ha pusztán magánlaksértés ellen lett kalibrálva (pl. hajléktalanok távol tartására), akkor a lopás megakadályozására már nem lesz hatásos. Ha pusztán lopás ellen, akkor a rablás megakadályozására már nem lesz hatásos. A másik oldalról viszont, ha rablás

⁷⁰ Degré Lajos: id. m. uo.

⁷¹ Dr Károly Endre: A victimológia a modern kriminológia új irányzata, Budapest, 1969. 133. o.

⁷² Székely János: id. mű. 712. o.

⁷³ Belovics Ervin: id. mű. 127. o.

megakadályozására, akkor a pusztá lopás vagy magánlaksértés bekövetkezése esetén a rendszer már eleve a túllépés talaján áll.”⁷⁴

Itt szeretném megjegyezni, hogy véleményem szerint a védelem hatásfoka, amennyiben nem lépi át az aránytalanság követelményét, nem jogi kérdés. Másrészt, bár a felvetésben szereplő ellentmondás szélesebb körben elterjedt, és látszólag logikusnak is tűnik, szerintem nem az. Ha egy védelmet kiépítenek az objektumon magánlaksértés védelmére, akkor alkalmasnak kell lennie a benn lévő személyek életének megvédésére, rablás és lopás megakadályozására egyaránt. Az általam állítottakból az alapfelvetés ellentéte következik, tehát minél „kisebb” jogi tárgy védelmére építjük ki a védelmet, annál több jogi tárgy megvédésére lesz alkalmas. Itt probléma annyiban merülhet fel, hogy amennyiben a védelemben a „legkisebb” jogi tárgyat vesszük, az eszköz hatásának is ahhoz kellene igazodnia, oly módon hogy a támadót annál nagyobb sérelem aránytalanul ne érje. A védelem hatásossága tekintetében a dolgozat későbbi fejezetében sorakoztatok fel több megoldást, mely alkalmas lehet egy ilyen jellegű védelemhez.

5.4.2 Eredmény elhárítás, időbeli túllépés, vétlen személy sérelme

Az önműködő védelmi berendezéssel szemben tehető újabb kifogás szerint túllépés esetén a védekező meg van fosztva az önkéntes eredmény elhárítástól, hiszen ha jelen lenne és felismerné az aránytalan védekezést, önkéntesen elháríthatná a túllépést.⁷⁵ Az önkéntes eredmény elhárításra úgy tekintek, mint egy eshetőleges lehetőség, melyet ebben az esetben a védekező előre kizár, arról lemond. A jogintézmény kihasználása kompromisszumokkal jár, ilyen az önkéntes eredmény elhárítás és egy szintű kockázatvállalás.

Ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy az időbeli túllépés problémája hogy jelentkezik ebben az esetben, azt tapasztalhatjuk, hogy a választ a konkrét berendezés fogja meghatározni, a tekintetben hogy milyen hatást vált ki. Reakciója tartós, vagy sem.

Kritika: A jogtalan támadásra reagálva a berendezés aktiválódik, és bekapcsolva marad a támadás veszélyének megszűntével is. (például csapda mely fogságba ejti a támadót)

Ez az érv úgy gondolom nem más, mint pusztá követelmény a védelmi berendezéssel szemben. Az ilyesfajta eszközök mellőzése mellett elképzelhetőnek tartok más jellegű megoldást is olyan módon hogy a gyakorlat (esetleg a jogalkotó) kialakítana erre az esetre egy tűrési szintet, ami alatt az időbeli túllépés nem minősül aránytalan sérelemnek a támadói oldalon.

⁷⁴ Mészáros Ádám: A jogos védelem szabályozásának lehetséges új irányai in: Jogelméleti Szemle 2011/1. szám

⁷⁵ Mészáros Ádám. id. mű 4.5

Másik oldalon kifejezetten az eszközök előnyére írható hogy kiszámítható működésük kizárja a bosszút, az ijedséget, a félelmet, és egyéb olyan emberi jellemzőt, mely általában gondot okoz az időbeliség elvárásában.

Vámbéry Rusztem állásfoglalása is külön hangsúlyozza az időszerűség kellékét. Alkalmazásuknak nem látja akadályát, tekintve hogy ezek a támadás bekövetkeztekor lépnek működésbe, és szükségesek a támadás elhárítására.⁷⁶

Vétlen személyt ért sérülés esete

A törvényi indokolás egyértelműen tartalmazza az ilyesfajta kockázatvállalást:

„Nem zárható ki ugyanis az, hogy a jogtalan támadás végül nem következik be, ám az annak eshetőségére történő védekező felkészülés mégis büntetőjogilag tilalmazott eredményre vezet. Jogtalan támadás hiányában a megelőző jogos védelem e kockázatát a védekezőnek kell viselnie.” Úgy vélem a gondatlanság foka eseti mérlegelés tárgya, de általánosságban feltehető a kérdés, miszerint tekinthető-e könnyelműnek az abban való bizakodás hogy, illetéktelen személy nem hatol be a védett területre, (ráadásul figyelmeztetés ellenére) ? Úgy gondolom, sokkal inkább alapos okkal bízok ebben, mintsem könnyelműen.

Nem zárnám ki a vizsgálatból a vélt jogos védelem szabályait, hiszen jellemzően akkor merül ez a probléma mikor a „támadás” nem veszélyes a társadalomra, ez azonban nem mindig mutatkozik meg kívülről. A védelmi berendezést nem nehéz úgy telepíteni, hogy akkor lépjen működésbe, mikor a védekező személyes jelenléte esetén is alapos okkal hiheti, hogy elhárító cselekménye jogszerű. Sőt, akár a törvény által támasztott feltételből is megfelelő értelmezéssel le lehet vezetni. „feltéve hogy mindent megtett, ami az adott helyzetben elvárható annak érdekében, hogy az általa telepített védelmi eszköz ne okozzon sérelmet.”⁷⁷ Ha mindent megtett, akkor rendszerint alapos okkal bízhat abban, hogy vétlen személynek nem okoz sérelmet.

5.4.3 Az egészségsértés új értelme

A Btk. testi sértés tényállását tartalmazó szakasza magában foglalja az egészségség sérelmét, mely alatt klasszikusan betegséggel való megfertőzés, mérgezés értendő. Az egészség meghatározása a következő: „az emberi test zavartalan működése, a testet alkotó anatómiai egységek és szervek helyes funkcionálása értendő.”⁷⁸ Ebből tehát az következne,

⁷⁶ Vámbéry Rusztem: Büntetőjog 227. o. 1913

⁷⁷ 2012. évi C. törvény 21.§

⁷⁸ 2012. évi C. törvény 21.§-ához fűzött indokolás

hogy az egészség sértésének eredménye az emberi test működésének, az anatómiai egységek és szervek helyes funkcionálásának sérelme.

Ugyan akkor az új törvény alkalmazása során az egészség sértése alatt a testet érő olyan külső behatást értjük, amely a testen, illetve egy részén nyomokat visszahagyó sérülést eredményez.⁷⁹ Ez a meghatározás tehát megköveteli, hogy visszahagyó sérülések keletkezzenek a behatást követően. A vizsgálni kívánt probléma ott keresendő ahol-e két állítás, nem fedí egymást.

Utóbbi szűkebb meghatározás a védelmi berendezések körében vett fel pár kérdést, ugyanis például az újabb generációs sokkoló eszközök csak rövid ideig tartó, alacsony energiájú elektromos impulzusokat használnak. Ezek jellegükben hasonlóak ahhoz, mint amelyet az emberi test részét képező neuronok használnak a kommunikációhoz. Működésüket a következő hasonlat érthetőbben szemlélteti: „Ha „A” személy telefonon beszél „B” személlyel és egy „C” személy hirtelen megkaparint egy telefonkagylót, majd elkezd ordibálni, „A” és „B” nem tudnak eredményesen kommunikálni – beszélgetésüket ezzel „C” megzavarta. Azonban, amikor „C” abbahagyja a kiabálást, és kiszáll a vonalból, a társalgás folytatódhat a megszokott módon. A telefon nem sérül fizikailag az ordítozás miatt, csak a hálózat van túlterhelve, megakadályozva a kommunikációt átmenetileg”⁸⁰

A lényeg tehát a következőben áll, a műszaki fejlődésnek köszönhetően az eddig testi sértés tényállását megvalósító védelmi cselekmények a jövőben jó eséllyel már más tényállásba fognak ütközni, ez önmagában minősítési kérdéseket vethetne fel, de ezzel együtt véve bizonyos esetekben más jogi tárgyat is sértenének, mely már arányossági szempontból érdekes. Úgy vélem a technológiai fejlődés az elhárító cselekményt mérsékli, melyet a jogi megítélés automatikusan követhet a jelenlegi szabályok szerint is, azonban nehezen tudom elképzelni, hogy a jövőben ne lenne jogviták forrása ez a kérdés.

⁷⁹ 2012. évi C. törvény 21.§-ához fűzött indokolás

⁸⁰ <http://www.taser.com/research/Science/Pages/NMIScientificPrinciples.aspx>, 2008. november 3.

5.5 Egyes védelmi berendezések kiemelése

E rövid fejezet célja hogy képet adjon a jogi szabály tárgyról és előre vetítse a közeljövőben elképzelhető tényállások egyes elemeit, továbbá úgy gondolom egy-egy berendezés újdonsága jogi kérdést is hozhat magával.

Az emberi élet kioltására alkalmatlan fegyverek, védelmi berendezések korunk humánus eszközei, melyek úgy képesek eleget tenni rendeltetésüknek, hogy ne követelje a támadó életét. Ma már szélesebb körben vehető igénybe megelőző védelmi berendezés, mint eddig bármikor. A jól bevált eszközöket a technika napról napra egészíti ki, szélesítve a biztonságra vágyók lehetséges tárházát. Az úttörő kutatást nem meglepő módon a haditechnika jelenti, de fejlesztések nagy iramban terjednek a rendfenntartó erők alkalmazásában, valamint a polgári szférában. A fejlettség irama pedig gyors tempót diktál, – reményeim szerint, ahogy az a dolgozatból is kitűnik – ami ma csak filmvászon létezik, az holnap a kertünkbe öröködik. Ebben a fejezetben néhány régi, bevált eszköz mellett a modern technika vívmányait szeretném illusztrálni, melyek közül nem egy Magyarországon még nincs elterjedve, de az előretörő szabályozás mégis felkészülten várja érkezésüket.

⁸¹Passzív akadályok

3. ábra Nato szögesdrót

A különböző passzív szerepet játszó tereptárgyak némelyike olyan természetes velejárói egy mindennapi ingatlannak, hogy meglepő lehet rájuk védelmi berendezés címszó alatt gondolni. Ilyen lehet az egyszerű nádkerítéstől kezdve a magasra emelt kőfalakig bármi, ami a jogellenes behatolást hivatott gátolni. Ide tartozik szélesebb körben alkalmazott a szögesdrót, vagy a ma már kevésbé elterjedt vizes árok.

⁸²Eb tartás

4. ábra: Általános figyelmeztetés

Mielőtt még bármiféle fejlett technikai megoldás taglalásába bocsátkoznánk, érdemes a legelterjedtebb megoldást számba venni. Már helyenként utaltam a harapós kutya tartására, hiszen alkalmazása a jogi szabályozást messzemenően megelőzte, társadalmi elfogadottságára pedig tekinthetünk úgy mint quasi autonóm legitimációra.

⁸¹ <http://www.zarexpress.hu/images/images2/natoszogesdrot.jpg>

⁸² http://www.tabla.hu/files/images/termekek/VET080001/VET080001_1_240x240.jpg

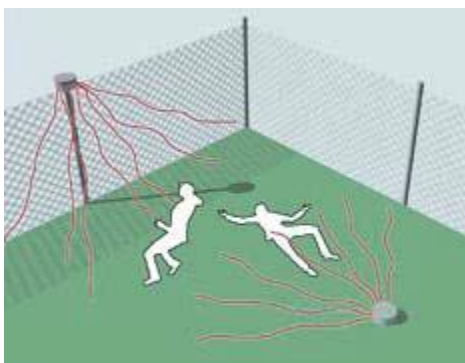
5. ábra gumirepeszes töltet

Nem halálos lövedékek felhasználása

⁸³Egyre nagyobb számban jelennek meg a nem halálos eszközök kínálatában a különböző gumi, puha műanyag, habszivacs, törékeny műanyag vagy babzsák lövedékként való felhasználása. Ezek némelyike ember által közvetlenül működtetett, löfegyverekhez tartoznak, egyesek pedig inkább önműködő rendszer kiépítésére alkalmasak. (természetesen bármely löfegyverből szintén elő lehet állítani ún. önlövő eszközt). Ezek közös jellemzője, hogy kinetikus hatást

kifejtve alkalmasak a támadás elhárítására, illetve megszakítására. Mint már szó volt róla, Magyarországon jelenleg engedély nélkül tartható előltöltős gumilövedékes fegyver, melyek úgy vélem elegendő védelmet tudnak biztosítani a jogtalan támadások javarészában.

Elektromos áram alkalmazásának módjai

6. ábra Taser akna működése

⁸⁴Ide tartozik minden olyan műszaki megoldás, mely az élet kioltására alkalmatlan áramot védelmi céllal hasznosítja. A dolgozatban is több helyen hivatkozott jogesetekben visszatérő jelenség a hálózati áramforrás közvetlen felhasználása, mely köztudottan, és mint az esetek is bebizonyították, halálos. Azonban nagy

választékban vásárolhatók olyan sokkoló szerkezetek, melyek valóban alkalmasak védelem szabályszerű ellátására. Fejlettségük mértékét pedig az önműködő „taser akna” is jól mutatja, mely kilőhető elektródái segítségével hatástalanítja a támadót. Az elektromos eszközök hatása jogi aspektusból a korábban elemzett módon válhat érdekessé.

⁸³ Bartha Tibor: A nem halálos fegyverek és alkalmazásuk lehetőségei a magyar honvédség egyes nem háborús katonai műveleteiben. (doktori értekezés, 2005) 30. o.

http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2005/bartha_tibor.pdf

⁸⁴ Bartha Tibor: id. mű: 36. o.

6. Összegzés, záró gondolatok

Közhely hogy a történelem ismétli önmagát, szintén gyakori kérdés tud lenni a fejlődés és a visszafejlődés elválasztása. Ezek a gondolatok jogosan merülhetnek fel az új Btk. szabályozását olvasva, hiszen a jogot az aktuális társadalmi értékrend hatja át. Ez pedig úgy néz ki nem évszám függvénye, érthető ez alatt többek között a jogi tárgyak sorrendje, az éjjel besurranó tolvaj kérdése. A kutatás által vizsgált kérdések tehát ilyen jellegű meglátás felvetésére is alkalmasak.

A dolgozat témájának feldolgozása során jellemzően szembenálló érvek és értékek sorozatába botlik, ezekhez fontosnak tartom hozzáfűzni, hogy mikkor polémiában megjelenő szélsőségek csapnak össze, jellemző hogy a vizsgáló már a perspektívájának kialakításakor maga is térfelet választ. Úgy gondolom, hogy mikkor például az éjjeli betörések visszaszorítását mérlegre tesszük a betörők életével, nem egyik vagy másik oldal elvakult győzelmét kell célul tűzni, hanem a kettő helyes arányának megállapítását, és annak megvalósítását.

Tekintve a konkrét változást, úgy találom, hogy az irány jó, de a lépések nagyok. Ha a törvény által megalkotott vélelmektől lenne lehetőség eltérni, például megdönthető vélelem formájában kerültek volna megalkotásra, már közelebb érezném a helyes arányt.

Azt minden este kiemelném, hogy egy ekkora lépésnél nagyobb hangsúlyt kap a társadalmi értesülés mikéntje, fontosnak találom, hogy a társadalom tagjai helyes képet kapjanak jogairól, kiváltképp a jogos védelem témakörében. Nagyban ferdítheti a törvényhez fűzött remények beteljesedését, ha a változás nem megfelelően tudatosul az emberekben.

Sor került egyes klasszikusnak mondható viták bemutatására is, mely a különböző jogirodalmi álláspontok összefésülésével igyekszik teljesebb képet adni, így szintén alkalmas arra, hogy az egyik szélsőségben bebetonozott állásfoglalás elvetésére ösztönözzön.

Létezik olyan felvetés is, mely szerint méltánytalan, ha valakit jogos védelem túllépése miatt elmarasztalnak, priuszába viszont ugyan olyan bűncselekmény kerül be, mint bármelyik más elkövető esetében.⁸⁵ Kizárólag ennek orvosolására úgy gondolom túlzás lenne külön sui generis bűncselekményt létrehozni, megoldását szerintem alacsonyabb szinten is meg lehet oldani, egyszerűen a jogos védelmi helyzet túllépésének feltüntetésével.

⁸⁵ Székely János: Egy betöltésre váró joghézag in: Magyar Jog 1994/3. 164. o.

A védelmi berendezések terén üdvözölöm a törvény támogatását, úgy vélem a bennük rejlő lehetőség ideális alapot nyújthat nem csak a bűnözés csökkentésére, hanem a fegyverviselésről szóló viszályok gócpontjaiként megjelenő problémák feloldására is.

Vannak, akik aggályos tényként tekintenek arra a körülményre, hogy a meghozott jogszabályi fordulat külföldi példák számában szegényes. A megelőző jogos védelem kapcsán tizenöt európai ország büntető törvénykönyvének vizsgálata során az konstatálható, hogy a jogos védelem szabályai nem terjednek ki a megelőző jogos védelemre.⁸⁶ Ennek a ténynek a megítélését azzal kezdeném, hogy véleményem szerint semmi nem indokolja Magyarország számára, hogy csak mások által megalkotott normákhoz igazodjék, érvként szolgálhat egy intézmény bevezetéséhez ha az valahol már működik, de nem lehet feltétele a hazai jogalkotásnak. A példát lehet mutatni is, nem csak követni.

Az adott tárgykörrel foglalkozó publikációk számba vétele egyértelműen jelzi, hogy alapvető dolgokban sincs egységes elképzelés, ennek bebizonyítását követően több esetkörben nyújtok megoldási alternatívát, ilyen a manuálisan működő eszközök esetében az „alap” jogos védelem szabályainak alkalmazására mutató javaslat. A vétlen személy sérelme esetében úgy gondolom hogy okkal lennének alkalmazhatóak a vélt jogos védelem szabályai. A közel jövőben megjelenő, illetve már jelen lévő eszközök által megvalósítható tényállás törvényi tényállásba történő besorolásának problematikája is előtérbe került. Egyes konkrét berendezések bemutatására is kitértem röviden, ezzel is tisztább képet adva arról, hogy miről is van szó a kérdéses jogi norma tekintetében. Alapvető kérdések (mint a megelőző védelmi berendezés vagy a nem halálos jelző fogalma) voltak tisztázatlanul, közülük több megválaszolásának kísérletére vállalkoztam a dolgozatban és bízom abban, hogy munkámmal szélesíteni tudtam a téma megítélésére vállalkozók segítségét.

„A tömegek aktivitása hatalmas energiaforrás, mely még a rendőrség közreműködése nélkül is elemi erővel sodorná el a békebontó, bűnös kísérleteket.” Székely János

⁸⁶ Mészáros Ádám: id. mű

Forrásjegyzék

Irodalomjegyzék

- 1) Alföldi Ágnes Dóra: Jogos védelem a birtokvédelem területén. In: *Ügyészek Lapja*. 2011/1
- 2) Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve, Athaneum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1909.
- 3) Bartha Tibor: A nem halálos fegyverek és alkalmazásuk lehetőségei a magyar honvédség egyes nem háborús katonai műveleteiben. doktori értekezés, 2005
- 4) Belovics Ervin dr., Gellér Balázs dr., Nagy Ferenc dr., Tóth Mihály dr.: Büntetőjog I. - Általános Rész A 2012. évi C. törvény alapján, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 2012
- 5) Belovics Ervin: A büntetendőséget kizáró okok, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 2009
- 6) Degré Lajos: A jogos védelem az anyagi büntetőjogban. (Vác, 1910. Pestvidéki nyomda)
- 7) Deutsches Strafrecht. Karlsruhe, 1945. C. F. Müller
- 8) Dr Károly Endre: A victimológia a modern kriminológia új irányzata, Budapest, 1969.
- 9) Dr. Nótári Tamás: A jogos védelmi helyzet Cicero Milo védelmében tartott beszédében in: *Magyar Jog* 2011/1. szám +
- 10) Finkey Ferenc: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1914
- 11) Gellér Balázs József: A magyar büntetőjog tankönyve I. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó 2007
- 12) *Juristenzeitung* 8/1973
- 13) Mészáros Ádám: A jogos védelem szabályozásának lehetséges új irányai in: *Jogelméleti Szemle* 2011/1. szám
- 14) R. Frank: Das Strafgesetzbuch. Tübingen, 1915. Mohr.
- 15) Roterling: Über die Verantwortlichkeit durch Aufstellung von Schutzmassregeln. Archiv für Strafrecht. 30. Band. Berlin, 1882. Decker.
- 16) Székely János: A jogos védelem (doktori értekezés; 1971.)
- 17) Székely János: A jogos védelem, Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1983.
- 18) Székely János: Egy betöltésre váró joghézag in: *Magyar Jog* 1994/3.
- 19) Székely János: Jogos védelem in: *Magyar jog* 1976/8

- 20) Székely János: Jogos védelem önműködő védőberendezések útján . In: Magyar Jog. 1970/12
- 21) Tokaji Géza: A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban. KJK, Budapest, 1984
- 22) Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései (doktori értekezés 2008)
- 23) Ujvári Ákos: Gondolatok a kitérés (menekülési) kötelezettségről in: Belügyi Szemle, 2012/1.
- 24) Vámbéry Ruzssem: Büntetőjog 227. o. Grill Károly Könyvkiadóvállalata 1913
- 25) Ványa László: A hadviselés különleges eszközei, a nem halálos fegyverek In: Hadtudomány 1998/2
- 26) Vö. Nagy Ferenc: A nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege alapelvről. in: Magyar Jog, 1995/5.
- 27) Wiener A. Imre: Büntetendőség, Büntethetőség, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1997

Jogforrások, Döntések:

- 1) 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2) 1990/367 BH
- 3) 1995/685 BH
- 4) 1997/428 BH
- 5) 2000/97 BH
- 6) 2003/140 BH
- 7) 2004/92 BH
- 8) 2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 9) 23/1990 AB határozat
- 10) Az 1979.évi IV. törvény
- 11) Bf. IV. 112/1973.
- 12) Bf. IV. 1602/1995.
- 13) BH 2003/394

Internetes források:

- 1) <http://www.1000ev.hu>
- 2) <http://crimestat.b-m.hu/Bűnözési%20helyzetértékelés.pdf>
- 3) <http://www.fas.org/irp/doddir/army/p525-73.htm>
- 4) <http://www.taser.com/research/Science/Pages/NMIScientificPrinciples.aspx>
- 5) <http://www.tabla.hu/files/images/termekek>
- 6) <http://www.zarexpress.hu/images/images2/natoszogesdrot.jpg>

Egyéb források

- 1) 15. számú Irányelv
- 2) 2009. évi LXXX. törvény 5. §-ához fűzött részletes indokolás
- 3) 2012. évi C. törvény 21.§-ához fűzött indokolás.